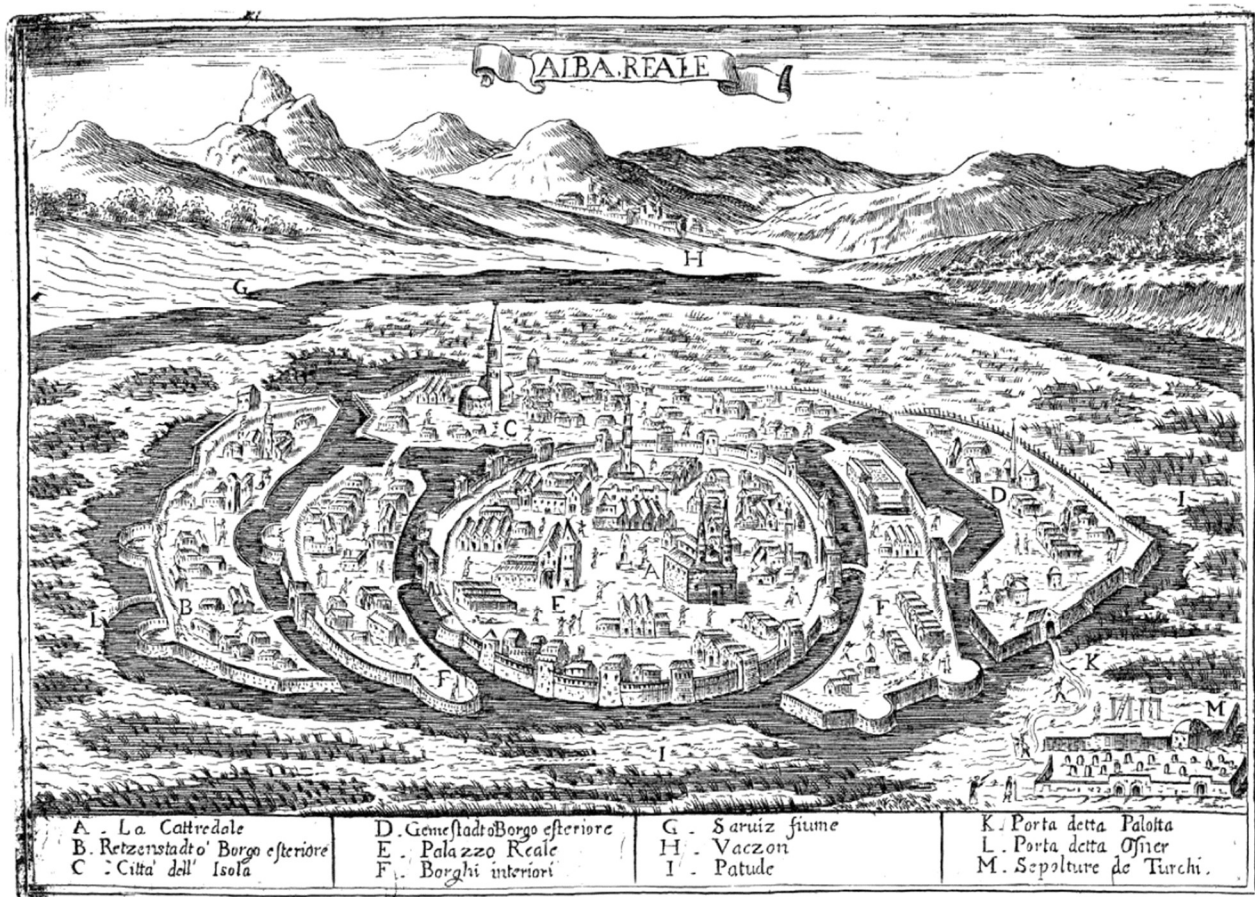

PhS ROSTÁS LÁSZLÓ

Fehérvár valóban fehér folt, vagy csak részben?

AlbaReale, esetleg AlbaRegale, vagy mindkettő?

„Mi igyekszünk a tényeket mindvégig tényekként kezelni, a hipotéziseket hipotézis-ként. Nagyon örülnénk, ha biztosak lehetnének benne, hogy az olvasó is így fog eljárni” Pap Gábor

A tények ismét makacsak. Létezik egy XVII. században megjelent metszet,¹⁷⁸ mely a felirata alapján „Alba.Reale” (Szó szerinti latin és olasz fordításban Alba = Fehér - Napkelte Reale = Igazi, Re(g)ale = királyi-Fejedelmi (székhely)), jelenlegi nevén Székesfehérvárt ábrázolja. Mind formájában, mind a rajta megjelenő „H” jelzetű „Vaczon” felirattal igen komoly vitákat váltott ki. Sajnos még mindig elég gyakran keveredik, a Fehér-egy-

ház, a Fehérvár és a Székesfehérvár három eltérő minőséget meghatározó fogalma, helye, melyeket jól el kell különíteni egymástól. Itt most Székesfehérvár helyével és annak környezetével, valamint a metszeten található „H” jelzet alatt lévő „Vaczon” felirattal kívánok foglalkozni, kísérletet téve arra, hogy megállapítsam: a metszet készítője tévedett-e, mikor a metszeten látható „H-Vaczon” felirattal ellátott helységet *Alba.Reale* (Székesfehérvár) mögé a hegyek közé helyezte s így többen ezért Váccal azonosították, illetve hogy ténylegesen lehet-e a metszeten ábrázolt *Vaczon*-t a mai Vác-cal azonosítani, vagy sem?

A fenti ábrán látható vitatott metszetet a *L'ungheria Compendiata* (Mo. leírása) című

178 L'Ungheria Compendiata - Dal.Sig.Conte Ercole Csala....Modena 1685. -82 és 83.ol. közé fűzve

könyvben található, melyet mint II. kiadást 1685 április 28.-án Modenában adtak ki.¹⁷⁹ Az általam használt példány digitális változata a Müncheneri digitális könyvtárban (München, Bayerische Staatsbibliothek -- 4 Austr. 232 k) a lábjegyzetben jelzett helyről¹⁸⁰ letölthető. Ha a 82. és a 83. old. közt található metszet képét tekintjük, akkor az *ALBAREALE* főcímmel ellátott képen, bizony, tényleg ott van az *Alba.Reale* felett, a kép felső háttérben az ábrázolt hegyek közt egy város, mely "H" jelzet alatt beazonosítható a *Vaczon* névvel és melyet mind Bradák Károly, mind Dr. Lánszki Imre Váccal azonosítanak. *AlbaReale*-t és *Vaczon*-t a „G” jelzetű „*Sarvív fiume* „ választja el egymástól.

A választott munkamódszer alapjaként vizsgáljuk meg a tényszerűen fellelhető adatokat, majd ezek figyelembevételével kíséreljük meg feloldani az ellentmondásokat.

Először is le kell szögeznünk, hogy az adott „*Albareale*” nevezetű metszet, a Magyar Királyság 52 városáról és váráról, az őket ábrázoló 25 metszettel együtt, egységesen összeállított könyv részeként 1685-ben, 3 évvel Székesfehérvár török uralom alóli felszabadulása előtt¹⁸¹ jelent meg, Ercole Scala gróf, neves földrajztudós, tollából, ismertette a magyar földön tett utazásának élményét, tapasztalatait. „*Magyarország összefoglalása, amelybe a királyság legjelentősebb városairól és erődítéseiről metszett látképek kerülnek, hasonlóképpen leírva valamennyi uralkodójának sora ... amelyet az országról, a népszokásokról és viseletekről való általános leírás kísér*” címmel. Így az abban használt ugyanazon megnevezések, egy és azonos dolgot kell, hogy jelentsenek.

Másodszor, meg kell vizsgálni a metszetekhez tartozó leírásokat is, mivel azok összetartoznak. Azt is meg kell nézni, hogy a teljes műben szerepel-e még máshol az „*Albareale*” és a „*Vaczon*” kifejezés, mint városnév, illetve szerepel-e *Vác*, mint város és milyen név alatt?

A könyv 11. oldalán szerepel az „*Albareale*” kifejezés, melynek eredeti másolata az alábbi ábrán látható. Ez a részlet a benne foglalt és múltismereti adatokkal igazolt események említésével egyértelművé teszi, hogy az „*Albareale*” kifejezés, mint városnév Székesfehérvárra, mint koronázó városra vonatkozik.

Dagli Ordinidel Regno *Vladislaò*, figlio del Rè di Polonia fù eletto, e coronato Rè d'Vngheria, mà come la Vedoua Regina riteneua preflo di fe la Corona, così ne feguì la Coronatione in **Albareale**. Con fortuna parial valore, ed oppresse l'Otomanò, e tionfò di varie Picuintie, mà con altrettanta digratia si deplorò egli il quarto Anno di sua Regenza dalle Squadre Nemiche sconfitto, e morto.
Il Quinto *Vladislaò* postumo di poche settimane ad' *Albareale* V.
B 2 10,

„...Dagli Ordinidel Regno *Vladislaò*, figlio del Rè di Polonia fù eletto, e coronato Rè d'Vngheria, mà come la Vedoua Regina riteneua preflo dife la Corona, così ne feguì la Coronatione **in Albareale**...” Részlet a 11. oldal aljáról

„...A királyság rendjei *Vladislaust*, a lengyel király fiát választották meg és koronázták meg magyar királlyá, de mivel az özvegy királyné előnyösebbnek tartotta a korona védelmét, így a koronázásra **Albarealében** került sor....”

Ezt követően vegyük elő az *ALBA.REALE* megnevezésű metszetet követő 83. oldalon található városleírást. A leírásnak ugyanaz a címe, mint az előtte lévő metszetnek. *ALBA.REALE*. Tehát egyértelműen összetartozónak kell tekinteni őket.

179 Az I. kiadás 1685-ben „In Modena, Nella Stamperia di Demetrio Degni. 1685. Con. Licenza de' Superiori „ Scala, Ercole által: „L' Vngheria Compendiata” címmel jelent meg. A III: kiadás ugyazazon címmel „In VENETIA, M.DC.LXXXVII. (1687)-ben (appresso Leonardo Pittoni. Si vende all'insegna della Speranza, 1687) jelent meg.

180 <http://daten.digital-sammlungen.de/~db/bsb00001432/images/index.html?id=00001432&fip=193.174.98.30&no=&seite=1>

181 Székesfehérvár 1688. május 19.-én szabult fel a török uralom alól

ALBAREALE CITTA.

Enz' altro incontro siamo già peruenuti ad Albareale chiamata in Tedesco *Stulvveisemburgh*, & in Vnghero *Skekes-Feievvart*. Questa Fortezza, che è distante da Vienna 100. miglia, e da Buda 40. già fù fra le destinate alla coronatione Reale; si vede in figura triangolare, attorniata da vna vasta Palude, di cinque Borghi impinguata; gode pure in vicinanza l' amenità di vaghi Giardini, con forte mura viene questa bella Città affluuata, e l'acque, che le stagnano intorno, come produttrici di canne, e giunchi, tolgono à chi che sia la speranza di poterle valicare; ogni sua Porta vien guardata da forti Bastioni; à sicurezza anche de' Borghi, mentre lo spazio, che si si apone trà Borghi, e terra ferma, è la medesima Palude produttrice di canne, e giunchi. Da Solimano fù già occupata l'anno 1543., e da Christiani fù per tre volte vanamente in duei si tempi assediata, ancorche il Basà, che nell'ultimo assedio vi

Albareale, Città.

Fù presa da Solimano l'anno 1543.

Az ábrán szereplő kiemelt részlet szabad fordítását az alábbiak szerint adjuk meg: „További találkozás nélkül már elértük **Albarealét**, németül *Stulvvei-semburgh*, magyarul pedig *Skekes-Feievvart*. Ez a Bécstől 100 mérföldre, Budától 40 mérföldre fekvő Erőd már a királyi koronázás végső kitüntetettjei között volt; háromszög alakban látható, **körülötte egy hatalmas mocsár és öt elszegényedett falu**; a közelben élvezi a szép kertek kényelmét is, erős falakkal biztosított ez a gyönyörű város, és a körülötte folyó vizek, mint a nád- és nádtermelők, elvesznek mindenkit, aki reménykedik, hogy átkelhet rajtuk; minden kapuját erős sáncok védik, a falvak biztonsága érdekében is, míg a falvak és a szárazföld közötti tér ugyanaz a mocsár, nád- és nádtermelő. Szulejmán már 1543-ban elfoglalta,... „

A leírás a latin (olasz) *"Albareale"* mellett megadja a német *"Stulvveisemburg"* és a magyar *"Skekes-Feirvvar"* nevet is. Emellett még az akkori távolság mértékben meghatározza a koronázó hely Budától (40), míg Bécstől (100) egységnyi távolságát is. Tehát a leírás valóban Székesfehérvárra vonatkozik. A metszet és a leírás összetartozását megerősíti az a tény is, hogy a koronázási templom körüli területen 5 falut jelez, melyet a mocsár választ el egymástól és az adott metszeten egyértelműen látható.

A „*Vaczon*” kifejezés az „*Albareale*” metszeten szereplő magyarázaton kívül a könyvben máshol nem fordul elő. Viszont, ugyanezen műben a Väcként azonosítani vélt „*Vaczon*” helyett, Vác városa, mint *Vaccia* szerepel, a 31. oldalon a város leírásaként, míg a város rajza, a 30. és a 31. oldal közötti metszeten jelenik meg. Leírja, hogy magyarul *Vvatzevv*, németül *Vveitzen* a neve, Buda és Esztergom közt, a Duna mögött található.

A 30. és 31. oldal közt található metszet, mely Vácot ábrázolja „*VACCIA*” felirattal

V A C C I A CITTA' EPISCOPALE.

E più respirasse alla luce Vaccio l'Eremita, abborribbe, come obrobriosa la memoria, che dal di lui nome haueffe appresa, la sua denominatione la Città di *Vaccia*, come quella che in trenta Luitri si rese per venti volte nella sua vacillante instabilità, costantemente infedele, e troppo procliuè nella varietà de' suoi Dominatori; Non dubitò incolorire à Cattolici, & à Maomettani roffeggiare nell' aspetto, prouando pocia ingiusta vendetta con la rapacità degli vni ne' sofferti faccheggi, lagiultitia degli altri nel sacrificarla fonte al ferro, & al fuoco.

Vaccia Città Episcopale.

Risiede questa Episcopal Città, chiamata in Vnghero *Vvatzen*, & in Tedesco *Vveitzen*, dietro le riuè del Danubio fra le vicinanze di Buda, e di Strigonia; Viene animata in vno de' suoi laterali da vn picciol Forte, & iui non molto lungi si vede con l' Isola di Sant' Andrea anche il Monumento de' Turchi; Rende fastose quelle sue Campagne, l' amenità del sito: cola si retro sempre piu che in altre parti

Az ábrán kiemelt rész szabad fordítása az alábbiak szerint adható meg: „...Ez a magyarul *Vvatzen*-nek, németül *Vveitzen*-nek nevezett püspöki város a Duna-part mögött található, Buda és Esztergom közti környéken; Az egyik oldalsó oldalán egy kis erőd eleveníti fel, és ott nem túl messze a törökök emlékműve is látható Sant' Andrea szigetével;....”

Tehát, ha ugyanazon könyvben megjelenik Vác neve (az eltérő feltételezések szerint) két helyen is (Sz. Fehérvár metszetének „Alba-regale” lábjegyzetében, illetve Vác „Vaccia” leírásánál és metszeténél), akkor az minimális elvárás lehet a szerzővel szemben, hogy mindkét esetben Vác megnevezése ugyanazon írásmódon történjen. Ezzel szemben Székesfehérvár metszetén „Vaczon” míg Vác leírásánál „Vaccia, Vvatzev, Vveitzen” formában jelenik meg. Ez láthatóan nem egyezik, sőt hangértékben, kiejtésben sem. Akkor, vajon mi oldhatja fel ezt az ellentmondást?

Ennek egyik feloldása az lehet, ha előveszünk egy kortárs térképet és megnézzük, hogy azon mi látható Székesfehérvár körzetében. Feltételül kell szabnunk a térkép számára, hogy a metszeten is fellelhető és az azonosítási kísérlethez szükséges, kérdéses - vitás helyeket tartalmazza. (Vác = „Vaccia - Vvatzeiv,” Székesfehérvár = „Stulweisenburg - Alba Regalis”, Sárvíz = „Sarwize”, (Vár)Palota = „Palota”, Buda = „Offen”) A *Nova totius Hungariae, Serviae, Romaniae, Bulgariae, Walachiae, Moldaviae, Croatiae, Bosniae, Dalmatiae, Maximaeq partis Danubii Fluminis Descriptio emendata a F(rederik), de Wit (1680)*¹⁸² saját tulajdonomban lévő térkép részletét választottam ehhez. Azért ezt, mert a könyv írása és a térkép megjelenése közt, csupán 5 év különbség található. Így joggal feltételezhető, hogy a könyv szerzője Ercole Scala gróf, mint neves földrajztudós, ismerhette ezt a térképet.

Ha, a térképen - a régi európai és egyiptomi szokás szerint¹⁸³ - tekintünk a helységekre Déli – Dél-Keleti (lefele) Jeruzsálem irányba nézve, Bal kéz felől található „Buda”, „Offen”, míg jobbra (Vár) „Palota”. Emellett jól megfigyelhető, hogy „Buda” és „Gran – Strigoni” (Esztergom) közt, a „Donaw” (Duna) mellett, Vác neve itt is „Vaccia – Vatzew”. A térképen dél felé haladva, ugyanolyan pozícióban, mint ahogy a metszeten látható, *Stulweisenburg - Alba Regalis* és *Wazzon (!)* közt található a „Sarwize”. Vajon mit rejthet a „Wazzon” név? Talán Vázsony? Neve, mint ezen a térképen is látható, hangértékileg közelebb áll a „Vaczon”-hoz, („Wazzon”- „Vaczon”), mint („Vaccia”- „Vaczon”-hoz)

182 A térkép digitális változata az alábbi helyen megtalálható (https://archive.org/details/WCW_33129)

183 Általában az 1500-as évek előtt jellemző volt, hogy egyiptomi mintára a térképeken a nilus folyásának megfelelően, az északi irány lefelé, míg a déli irány felfelé nézett, pontosan ellenkezően, mint ahogy ma ábrázoljuk a tér-

képeket. Európában ez irány általában Jeruzsálem irányát jelentette. Ezért is van például, hogy Wolfango Lazio térképén az Északi oldalon található Tihanyi félsziget átkerül a Balaton Déli oldalára. pl. lásd „Hvngariae descriptio, Wolfango Lazio Avct. 1550-es évek térképén” (https://archive.org/details/WCW_33722/mode/2up)

Wolfango Lazio Magyarországról az 1550-es években készült térképén¹⁸⁴ jól megfigyelhető a Tihanyi félsziget déli oldalán való megjelenítése, mely arra utalhat, hogy rész térképekből állította össze a térképét. A Balatonról készült térkép, még a régi felfogás szerint a dél, dél-keleti, az apátságból nézve a jeruzsálemi (fordított) irány lehetett, míg a többi részlet már az ekkor elfogadott Északi irányt követte. Úgy tűnik a *L'ungheria Compendiata* (Mo. leírása) című könyvben található vitatott metszet készítője is, még ezt a jeruzsálemi tájolásnak megfelelő irányt követte. Ha ennek megfelelően tekintünk mind a térkép, mind a metszet helymeghatározására, akkor talán közelebb kerülhetünk az ellentmondás feloldásához.

Most pedig a „jeruzsálemi nézőpontnak megfelelően nézzük meg a képen a városból kivezető kapukat. Ha helyes a feltételezés, akkor

a Palotára vezető kapunak „K” (dél felé Wazzon irányába nézve) jobb kéz felől és lefele (Észak- Nyugatra) kell kivezetnie a városból. Igen, ott található „K” *Porta detta Palolta* jelzettel. Akkor most nézzük a Pest felé vezető kapunak „L” a helyzetét. Ennek a térkép alapján (szintén dél felé Wazzon irányába nézve) bal kéz felé kell esnie. Igen. Ez is ott található a helyén „L” *Porta detta Ofner* jelzettel. Ha ehhez még hozzá tesszük, hogy a képen is pontosan megegyezik a térkép szerinti déli irányba eső *Sárvíz*, illetve *Wazzon* helye, akkor azt hiszem, nyugodtan kimondható, hogy a képen jelölt „*Vaczon*” nem azonos Váccal, sokkal inkább lehet azonos a térkép szerinti *Wazzon*-nal, melyet én Nagy-Vázsonnyal azonosítok be.

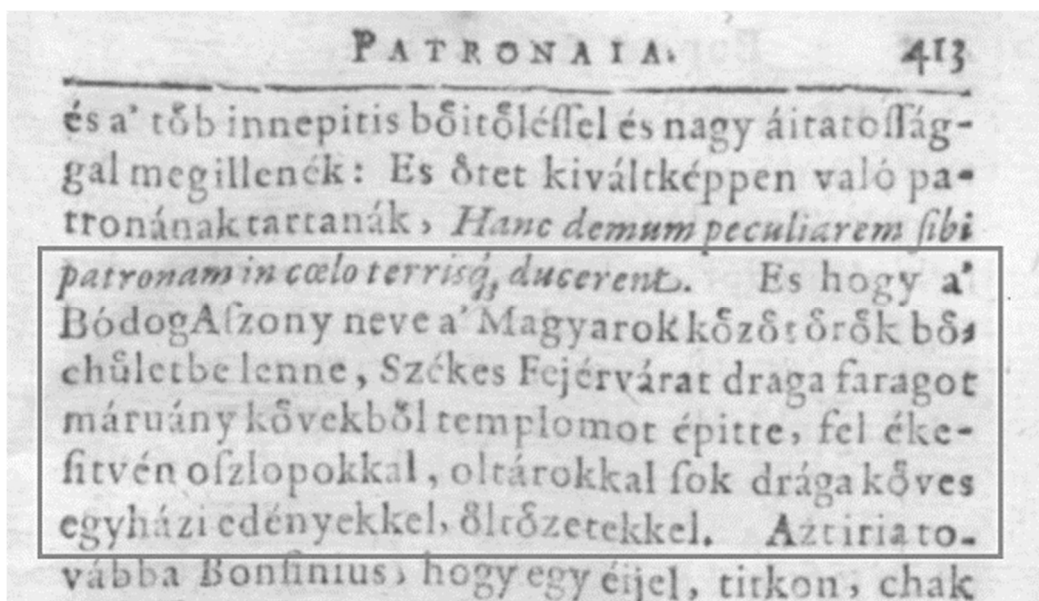
184 A teljes térképet lásd „*Hvngariae descriptio*, Wolfango Lazio Avct. 1550-es évek térképén” (https://archive.org/details/WCW_33722/mode/2up)

Összegezve: Ha a térkép tájolási (Észak - Dél) nézőpontját összeegyeztetjük a kép nézőpontjával, azaz a térképet a régi ábrázolás mód szerint megfordítjuk úgy, hogy a déli irány felfelé vagyis „Jeruzsálem felé”, az északi irány lefelé van, akkor egyértelművé válik a két ábra geográfiai azonossága. A „Sarviz fiume” „ALBA.REALE” és „Wázzon-Vaczon” közt folyik. Az „L” jelű „Porta detta Ofner” a „budai kapu” a városból kivezető baloldalra

esik, míg a „K” jelű „Porta detta Palotta” a (Vár)Palotai kapu a városból kivezető jobb alsó irányba vezet. Ha ehhez hozzátesszük még a szöveges ismertetésben foglalt hely és a történelmi eseményekhez kötött meghatározásokat, akkor egyértelműen kimondható, hogy a vitatott metszet valóban a jelenlegi helyén álló Székesfehérvárra, mint a koronázó és királysírhajainkat rejtő, de barbár módon elpusztított földrajzi helyére vonatkozik.

Befejezésül a sok eddig megjelentetett múltismereti forrás után, álljon itt egy kevésbé ismert tudósítás: **Kopcsányi Márton 185.,** *A boldog Szűz Mária élete. Magában foglalván az Ő hét innepeinn tizenhárom predikatiót,...* című könyvéből egy idézet, melyben Szent István művéről, a székesfehérvári Magyarok Nagyasszonya templomáról emlékezik meg, mely Bécsben magyar nyelven 1631.-ben, Székesfehérvár elestét (1543) követő 88. évben jelent meg.

Egy esztergomi magyar főpapról joggal feltételezhetjük, hogy ő pontosan tudta, hogy a Magyar királyokat koronázó templom helye valóban Székesfehérváron volt, mint ahogy Jankovich Miklós is tudta, mikor arról írt, hogy ő még látta a „... Székes Fehér - várnak meszsze terjedő nádas posványsággal békerített odvas kőfalait. Láttam ditsőült Sz. István Apostoli buzgósága' világszerte híres maradványát a' Magyarok' nagy Asszonya gazdag templomának éjszaki oldalát...” „Láttam a' Prépost udvarába helyezettett Kápolnát , melynek magasságát kívülről közel 14 ölre

tartottam és a' melyben 1793–95 esztendőkből többszöri ízben ájtatoskodtam de tavali esztendőben ennek elpusztított helyén már üres udvarhelyet találtam...”

Megjegyzés: Ez az írás, már 2012-ben elkészült és a Miskolci Bölcsész Egyesület építészettörténeti előadásán tananyagként ismeretetésre került. A mostani megjelenés célja, az azóta is fel-felbukkanó és a székesfehérvári

királysírok kapcsán a genetikai eredményeket is kétségszűnő kétélyek tényeken alapuló tisztázásához való hozzájárulás.

Miskolc, 2023. július 02.

Sarlós Boldogasszony napján

Rostás László

A MAGYAR ÉRDEMREND lovagkeresztjével kitüntetett

YBL - és PRO-ARCHITECTURA DÍJAS építész, vezető tervező

185 Kopcsányi Márton (1579-1638): RMK I. 596 - A boldog Szűz Mária élete. Bechbe [Wien]. 1631. Formica Maté https://library.hungaricana.hu/hu/view/RMK_I_0596/?pg=418&layout=s

Kopcsányi Mártonról tudni kell, hogy 1608-ig esztergomi kanonok volt. Tehát Székesfehérvár eleste után 65

évvél, ő mint esztergomi kanonok biztos tudással kellett, hogy rendelkezzen a koronázó város helyéről. Hiszen az Esztergomi érsek joga és kötelessége volt a Magyar király szent koronával való megkoronázása és ebben a koronázó város török megszállása miatt akadályoztatva volt.